

РЕЦЕНЗИЯ

от д-н Нели Стоянова Иванова – професор, СУ „Св. Кл. Охридски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование: 1. Педагогически науки

професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по..., докторска програма Методика на обучението по български език и литература

Автор: *Гергана Георгиева Комсийска*

Тема: „Проектно ориентирано обучение по български език и литература в началния етап на основно образование“

Научен ръководител: *проф. д-н Румяна Димитрова Танкова – ПУ „П. Хилендарски“, проф. д-н Георги Петков Иванов*

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД -22-1621 от 11.07. 2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „**Проектно ориентирано обучение по български език и литература в началния етап на основно образование**“ за придобиване на образователната и научна степен *доктор* в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по..., докторска програма Методика на обучението по български език и литература.

Автор на дисертационния труд е *Гергана Георгиева Комсийска*, докторант в задочна форма на обучение към катедра Начална училищна педагогика, с научен ръководител *проф. д-н Румяна Димитрова Танкова – ПУ „П. Хилендарски“ – ПУ „П. Хилендарски“, проф. д-н Георги Петков Иванов*.

Представеният от *Гергана Георгиева Комсийска* комплект материали в електронен вариант е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография;

- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- справка за спазване на минималните национални изисквания за придобиване на образователна и научна степен *доктор* по: област на висше образование: 1. Педагогически науки професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по... докторска програма Методика на обучението по български език и литература

2. Кратки биографични данни за докторанта

Гергана Георгиева Комсийска е родена на 30.10.1972 г. Старши учител е в началния етап на основната образователна степен, с дългогодишен опит и утвърден авторитет в областта на съвременното начално образование. През цялата си кариера тя работи в Начално училище „Отец Паисий“ – гр. Пазарджик, като от 1996 година до днес заема длъжността старши учител.

През 1996 година завършва висше образование в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ със специалност „Начална училищна педагогика с профил психология“, със специализация по изобразително изкуство. През 2003 година придобива втора магистърска степен по „Приложна социална психология“ от същия университет. В хода на професионалното си усъвършенстване тя завършва и едногодишна професионално-педагогическа специализация към Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (2017–2018), организирана от Департамента за информация и усъвършенстване на учители. Получава втора професионално-квалификационна степен. Номинирана за наградата „Неофит Рилски“ през 2017 година и отличието „Учител на годината“ през 2013 година в категорията „Гражданско образование и възпитание“. Като преподавател поставя акцент върху интегрирането на иновативни методи в образователния процес, прилагайки проектно-ориентирано обучение като средство за развиване на креативност, социални умения и критическо мислене у учениците. Гергана Комсийска е автор на доклади, посветени на дигитализацията в образованието, гражданското възпитание, обучението в изнесена среда, както и на ролята на учителя в изграждането на ценностна система у подрастващите.

Нейни научни и методически публикации са включени в сборници с докторантски изследвания на Университетско издателство „П. Хилендарски“, в сборници с материали от областни конференции в Пазарджик и в изданията на Център „Хуманна педагогика“.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Избраният от автора на дисертационния труд изследователски проблем е актуален за съвременното образование в научно и в научноприложно отношение.

4. Познаване на проблема

Докторантът познава много добре както изследванията на различни учени изследователи в исторически аспект, така и съвременното състояние на избрания изследователски проблем.

5. Методика на изследването

Избраната от докторанта методика на изследване е предпоставка за постигане на поставената цел и произтичащите от нея задачи.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд се отличава с ясна и стройна структура, обособена в увод, три глави, заключение и изводи, и обобщения, приноси, библиография и 6 приложения. Общият обем е 242 страници, от които 224 са основен текст. Включени са 25 таблици и 61 фигури. Списъкът с литературните източници включва 128 източника, от които 69 на кирилица, 45 на латиница и 14 интернет източника. Списъкът на авторските публикации се състои от 12 заглавия.

В *увода* е обоснована необходимостта от изследване на избрания проблем като тема на дисертацията.

В *първа глава* е изяснена актуалността на проблема в контекста на интерпретацията на постиженията на учениците, установени чрез международното изследване PISA. Конкретизирани са обектът и предметът на дисертационното изследване. Уточнено е, че в педагогическия експеримент са включени 70 ученици от IV клас при НУ „Отец Паисий“, град Пазарджик. Разделени са на контролна /КГ/ и експериментална /ЕГ/ група. Посочено е, че изследването е проведено в периода септември, 2022 – май, 2023г. В периода септември, 2024 – февруари, 2025 г. е приложен представеният технологичен модел и в още една група от 70 ученици от IV клас при НУ „Отец Паисий“, град Пазарджик в рамките на първи учебен срок. Общият брой на включените ученици в изследването е 140 ученици в две отделни учебни години. Формулирани са целите и задачите на изследването. Изведена е хипотеза на изслед-

ването. Направено е разграничение между *Проектно-ориентирано обучение (ПОО)* и *Проектно-базирано обучение (ПБО)*. На основата на коректно позоваване и интерпретация на проучената литература се разглежда в исторически аспект развитието на проектната дейност и спецификата на метода на проектите от древността до наши дни. Изяснена е спецификата на новата образователна парадигма и задачите на обучението по БЕЛ. Задълбочено са разгледани историческите корени на ПБО чрез интерпретация на същността на конкретните им проявления и представители. На основата на интерпретация на различни теоретични постановки са изяснени концептуалните основи на изследвания проблем. Уточнена е и спецификата на педагогическата диагностика за целите на изследването. Посочени са лингвистичните и дидактическите основания, като е изяснена спецификата и на компетентностния подход.

Диагностичната процедура е представена във *втора глава*. Аргументирана е организацията и методиката на изследването – теоретичните и емпиричните методи за целите на осъществяването му. Представени са етапите на педагогическия експеримент и свързаните с тях дейности. Уточнени са критериите и показателите във връзка с проведеното изследване. Обоснован е диагностичният инструментариум в контекста на проведения експеримент, който включва авторска методика за оценка на възприемането на литературно произведение и тест за измерване на равнището на литературните компетентности. Представен е **методически модел за формиране на комуникативноречеви умения в условията на проектно-базирано и интердисциплинарно обучение**. За целите на педагогическото изследване е създаден и обоснован технологичен модел за работа при проектно-базирано обучение, който да послужи за развиване на комплекс от умения: умения за четене с разбиране (способност за извличане на основна идея и ключова информация, анализ и интерпретация на текстове), комуникативноречеви умения (устно и писмено изразяване на идеи, логическа структура и аргументация на изказванията), работа в екип (способност за сътрудничество и ефективно общуване в група). Поставен е акцент върху практическото приложение на знанията и активното включване на учениците в учебния процес. Моделът включва шест методически алгоритъма, които са ранжирани според сложността на словесната основа, спецификата на нагледния материал и нивата на сложност и изпълнение. Създадени и използвани са шест типа работни листове с различна степен на сложност. Предназначени са за уроците по български език и литература, както и за самостоятелна работа, а именно: Възприемане, анализ и интерпретация на художествен или научнопопулярен текст; Разбиране и анализ на съдържание – разпознаване на факти, сравнение, езикови умения; Преразказване чрез използване на информация от словесна опора за структуриране на съдържание; Анализиране и интерпретация, формулиране на преки заключения по зададена тема; Формиране на

емоционално-оценъчно отношение към герой или историческа личност; Интегриране на знания и творчески потенциал – създаване на креативен проект. Разписани са конкретно за всеки алгоритъм целите, задачите, очакваните резултати, дейностите на учениците, критериите и показателите, скалите за оценяването на постиженията им. В това се изразява приносният характер на проведеното дисертационно изследване.

В *трета глава* е представен анализът на резултатите от отделните етапи на проведеното изследване, осъществен чрез математико-статистически методи, за всеки от използваните диагностични инструменти. Освен чрез задълбочен качествен анализ, резултатите са интерпретирани и представени и таблично, и графично. Направен е и сравнителен анализ на данните. Изведени са *обобщения и изводи*, като се подчертава, че: „Експериментът потвърждава очакванията, че прилагането на проектно ориентираното обучение и интердисциплинарния подход води до по-висока ангажираност и ефективност в усвояването на знанията от учениците. Резултатите от експерименталното обучение доказват издигнатата хипотеза, че интеграцията на различни учебни дисциплини чрез проекти подпомага развитието на ключови компетентности, критическото мислене и способността за самостоятелно решаване на проблеми.“

Библиографията съдържа проучените от автора 128 теоретични източника, от които - 69 на кирилица, 45 на латиница и 14 интернет източника за целите на осъщественото дисертационно изследване.

Приложенията съдържат таблици, отразяващи резултатите от проведената експериментална работа.

Към материалите по процедурата е приложен и **технологичен модел** за изследване на комуникативноречевите умения на учениците в началния етап в условията на проектно-ориентирано обучение (ПОО). Книжно тяло – приложение към дисертационния труд. Методически алгоритми и конкретни работни листове, обособени по теми.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приемам изведените от автора теоретични научни и научно-приложни **приноси** на дисертационното изследване, сред които като най-значим може да се открие този, който е свързан с разработването, апробирането и внедряването на *интерактивен технологичен модел с шестстепенен методически алгоритъм*, насочен към овладяване на езикови и литературни компетентности чрез проектна дейност, базирана на междупредметни връзки между БЕЛ, околна среда и изобразително изкуство. С не по-малка значимост е и фактът, че са създадени образователни ресурси за учители, като по този начин се улеснява прилагането на ПБО в практиката, повишава се мотивацията за учене у учениците и се повишава ефективността на

учебния процес. Ресурсите са ориентирани към работа по проекти, свързани с реални ситуации, стимулиращи критическо и творческо мислене у учениците.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Приложената *справка за спазване на Националните минимални изисквания* за придобиване на образователна и научна степен *доктор* в област 1. Педагогически науки по професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по..., показва, че Г. Комсийска надхвърля тези изисквания. По показател Г 7. Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове, Г. Комсийска има 110 точки (общо 12 публикации, от които: 7 в сборници от Национални педагогически четения; 3 в издания на Университетско издателство „П. Хилендарски“; 2 в сборници от областни конференции в Пазарджик), т.е. на основата на участия в национални форуми, в български издания, на български език. Публикациите в по-голямата си част отразяват етапите от извършената конкретна експериментална работа по темата на дисертацията.

Посочено е (в автобиографията), че авторът има публикации в списание Педагогика, но такива не са приложени като заглавия в справката за минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен *доктор*.

9. Лично участие на докторанта

Замисълът, както и цялостната концепция за осъществяването на дисертационното изследване са **оригинален авторски конструкт**, консултиран с научните ръководители и апробиран в училищната практика, в което се изразява приносният характер на дисертационния труд.

10. Автореферат

Авторефератът отговаря на изискванията на съответните правилници за структурирането и съдържателното му изграждане. Той отразява адекватно етапите на общественото дисертационно изследване в контекста на проведения педагогически експеримент и получените от него резултати.

11. Критични забележки и препоръки

Към автора на дисертацията имам няколко препоръки и въпроси:

- Ако авторът реши да създаде и издаде монография на основата на дисертационния труд, е необходимо текстът да се прецизира езиково и стилно, както и да бъдат уточнени някои основни понятия (Например: Целта на изследването – два пъти е посочено като ос-

новна цел нещо, което е различно като формулировка и акцент. Налице е известно размиване на целите и задачите на изследването; Говори се за постигане на по-високи „академични“ резултати на учениците. Коректна ли е тази формулировка?; Противопоставят се традиционните методи и похвати от една страна и ПОО – от друга. Защо се прави такава разделение? Традиционните методи също може да се превърнат в интерактивни от учителя в определена учебна ситуация.; Прави ли се разлика между компетентности и компетенции, освен че се подчертава общият им корен?; Посочено е, че „Проектно-ориентираното обучение по предмета Български език и литература е метод на активно учене, прогресивна форма на обучение, подходяща стратегия на колективно учене, чиито основи се търсят в конструктивизма.“ Метод, форма, стратегия... - кое от всичките понятия е най-точното?!);

- Не навсякъде е цитиран коректно ползваният конкретен източник, от който е цитатът или перифразата на определено становище на друг автор в изложението. Често липсва страницата, от която е цитатът или позоваването чрез перифраза на нечие схващане. Да се допълнят липсващите данни за ползваните теоретични източници при позоваването на докторанта на становища на други автори.;

- Не е ясно посочено – доколко използваните от докторанта тестове са оригинален авторски конструкт. Да се конкретизира кои от тестовете са създадени изцяло от докторанта и кои са заимствани от други автори и теоретични източници, ако има такива. Така ще се открие по-добре оригиналната авторска концепция.;

- Защо се цитират и интерпретират резултатите от измерване на постиженията на учениците чрез международното изследване PISA, след като изследваните от автора ученици не са 15-годишни? Защо не се интерпретират резултатите от международното изследване PIRLS, което измерва постиженията на учениците в края на 4. Клас?;

12. Лични впечатления

Не познавам лично докторанта. На основата на предложените по процедурата материали за рецензиране достигам до извода, че Г. Комсийска проявява добросъвестност и коректност при ползването и цитирането на теоретичните източници в контекста на избраната тема на дисертационното изследване. Задълбочено и отговорно анализира резултатите от етапите на проведения педагогически експеримент. Отнася се с внимание и отзивчивост към потребностите на началните учители от конкретни дидактически технологии и тяхното приложение в училищната практика. Очертава перспективи за бъдещи изследвания по избраната тема.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантът Гергана Комсийска **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по... докторска програма Методика на обучението по български език и литература, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Гергана Георгиева Комсийска в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по... докторска програма Методика на обучението по български език и литература.

25.07. 2025 г.

Рецензент:

(Проф. дпн Нели Иванова)